

ויקהל-פקודי

זי איז נאך באהאפטן צו די עזים. דארף מען פארשטיין: וואס פאר א מעלה און תועלת איז אין דעם וואס „מעל גבי העזים טוין אותן“?

ולכאורה, אדרבה: בשעת אז די נוצה זיינען אפגעשניטן פון די עזים, קען מען זיי דעמאלט שפינען א סך גרינגער און בעסער ווי ווען זיי זיינען „על העזים“ — וואס האט מען פון דעם וואס די נוצה ווערן געשפונען „מעל גבי העזים“?

אויך — וויבאלד די תורה דערציילט אויף וויפל ס'איז געווען די חביבות פון מלאכת המשכן בא די נשים (וע"ד מש"כ פריער: „ויבוא האנשים על הנשים“), אז זיי האבן ארויסגעוויזן א אויסערגע-וויינלעכע חכמה און פעאיקייט אין די טוין מעל גבי העזים — פארוואס געפינט מען דאס נישט אויך בא דער טוין פונעם צמר (פון די יריעות התחתונות) פון דעם תכלת וארגמן גוי, וואס שטייט פריער⁶ (און עס איז אויך מודגש אז עס איז געווען בחכמה) און פונדעסטוועגן איז „וכל אשה חכמת לב ביד" טו ויביאו מטווה את התכלת ואת הארגמן גוי, זיי האבן אבער נישט געשפונען דעם צמר מעל גבי הכבשים“?

ב. אין פרש"י ב' פקודי דארף מען פארשטיין וואס רש"י זאגט אז „משה

א. שוין גערעדט פיל מאל, אז רש"י בפירושו על התורה שטעלט זיך אפ און איז מפרש יעדער ענין וואס אין אים פעלט ביאור לפי פשוטו של מקרא, און בשעת מ'געפינט אז עפעס איז שווער אין פשט הכתובים און רש"י באווארנט עס נישט, מוז מען זאגן אז ע"פ פש"מ איז דאס מלכתחילה קיין קשיא נישט — אדער ווייל ע"ד הפשט איז עס מובן מעצמו, אדער דאס ווערט באווארנט דורך א פריערדיקן פירוש אין רש"י.

אין די פרשיות ויקהל פקודי זיינען דא כמה ענינים וואס זיינען נישט מובן ע"פ פש"מ, און נאכמער — אייניגע קשיות ווערן בעיקר מצד פרש"י. מען וועט זיך דא אפשטעלן עכ"פ אויף איין שאלה אין יעדער פרשה:

אין פ' ויקהל אויפן פסוקי „וכל הנשים אשר נשא לבן אותה בחכמה טו את העזים“, וואס דאס מיינט, ווי רש"י זאגט, „שמעל² גבי העזים טוין³ אותן“ — אז זיי האבן געשפונען די וואל (נוצה)⁴ ווי

(1) לה, כו.

(2) כ"ה בדפוס רש"י שראיתי, כולל דפוס ראשון. לבד בדפוס שני, ובכ"כ כתי רש"י דאיתא „שעל“. וראה לקמן סוף הערה 28.

(3) כ"ה בדפוס רש"י שלפנינו ובכמה כתי רש"י (— בל' הוהו) ובדפוס ראשון (ועד"ז בכמה כתי רש"י) „טו אותן“, ולכאורה כצ"ל, מתאים ללשון הכתוב „טו את העזים“ — בל' עבר, וכן מתחיל רש"י פירושו „היא היתה אומנות כ"י [אבל להגירסא בדפוס שני, „היא אומנות יתירה“ (כלי תיבת „היתה“) מתאים הסיום „טוים אותם“].

(4) פרש"י תרומה כה, ד ד"ה עזים. וראה ש"ע אדה"ז אר"ח ס"ט ס"ח (מב"י שם): בכל התורה לא נקרא צמר סתם אלא צמר רחלים אבל של עזים נקרא נוצה. ובראש"י ועד"ז ברש"ים תרומה שם „שער העזים“. וראה תודיה ונוצה שבת כו, א. וראה לקמן הערה 27.

(5) לה, כב. ובפרש"י שם.

(6) ויקהל לה, כה.

(7) ובפרט דקשה יותר הטוין ע"ג העזים, כיון שהם תקיפין וקופצים יותר מכבשים (ראה מדרש הגדול כאן. וראה לקמן הערה 27).

(8) ואולי י"ל שזה אי אפשרי, כיון שצ"ל ד' מינין יחד וכ"י (רש"י תרומה כו, א).

(9) לה, כב.

כנות לאהל על המשכן מיד שיעשו הקרשים ולא יהי שעה אחת בלא כסויי¹⁷.

אָבער (נוסף אויף דעם וואָס דאָס גופא פאָדערט אַ טעם — פאָרוואָס האָבן די קרשים נישט געקענט זיין „שעה אחת בלא כסויי¹⁷ — איז) אין פשטימ קען מען אַזוי נישט איינלערנען, וואָרום¹⁸ פון פשטות הכתובים זעט מען אַז מ'האָט געבראַכט דעם משכן צו משה'ן ערשט נאָכדעם ווי עס זיינען פאָרטיק געוואָרן אַלע פרטי וחלקי המשכן — די יריעות, קרשים און כל כלי המשכן¹⁹ — און ערשט דערנאָך האָט מען עס אויפגע- שטעלט, כמובן. ובמילא איז דאָך קיין נפק'מ נישט וועלכער חלק ס'איז גע- מאַכט געוואָרן פריער; אפילו ווען מ'וואַלט געמאַכט די קרשים פריער, כ„מנהג עולם“, וואָלטן זיי סייזיי נישט געשטאַנען קיין „שעה אחת בלא כסויי“, היות מ'האָט זיי ערשט אויפגעשטעלט לאַחרי גמר עשיית כל המשכן כולו.

איז די תמי, וואָס אין ביידע ערטער (סיי ויקהל, סיי פקודי) געפינט מען נישט אַז רש"י זאל דאָס באַוואַרענען.

ג. וועט מען דאָס פאָרשטיין בהקדים צוויי דיוקים אין פרש"י בפרשת ויקהל:

(א) רש"י איז דאָך אויסן צו אָפטייטשן „טו את העזים“, אַז דאָס מיינט „מעל גבי העזים טוויין אותן“, האָט ער דער- מיט געדאַרפט אָנהויבן זיין פירוש, און דערנאָך ערשט צוגעבן אַז ענין נוסף אין

צוה לבצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן, א"ל בצלאל מנהג עולם לעשות תחלה בית ואח"כ משים כלים בתוכו א"ל כך שמעתי כו' וכן עשה המשכן תחלה ואח"כ עשה כלים²⁰.

איז נישט מובן: וויבאלד אַז דער אופן וסדר עשיית המשכן איז געווען לויט דעם „מנהג עולם“, איז דאָך דער „מנהג עולם“ ביים בויען אַ בית אַז פריער בויט מען די ווענט און דערנאָך דעם דאָך²¹ — און אַזוי איז אויך געווען ביי הקמת המשכן²² — און אין פ' ויקהל²³ געפינט מען אַז די חכמי לב האָבן פריער גע- מאַכט די יריעות (אַלס גג)²⁴ און ערשט דערנאָך די קרשים [און אַזוי איז אויך געווען דער סדר ווי זיי זיינען אויף דעם נצטווה געוואָרן בפ' תרומה²⁵].

די בעלי התוס'²⁶ פאָרענטפערן, אַז די יריעות זיינען געמאַכט געוואָרן „רא- שונה לכל מלאכת המשכן כדי שיהיו מו-

(10) שאין דרך לבנות מלמעלה למטה (שר"ע אדה"ז אחריה שט"ז סוסיט — והוא ע"פ רא"ש ביצה פ"ד ס"א. תוד"כ כסא — שבת קלח, א).

(11) פקודי מ, יח"ט.

(12) לו, ח ואילך.

(13) אף שבדוחק י"ל שזהו מפני ש(עיקר) המשכן הם יריעות התחתונות וכמש"נ (תרומה כו, א. ובכ"מ). וראה ספורנו פקודי מ, יח. — ובמילא גם היריעות עזים שהם למכסה עליהן — קדמו לקשרים.

(14) ודוחק לתרץ דכיון שהיריעות היו לא רק „לגג כ"א גם „למחיצות“ (פרש"י תרומה כו, א) איך גם הם נכללים במחיצות ודפנות, שהרי סו"ס הם „מחוץ לקרשים“ (שהיריעות תלויות מאחוריהן) לכסותם. ולהעיר שרש"י פירשו לענין יריעות משכן (התחתונות) — ראה ספורנו שם — ולא לענין יריעות עזים.

(15) כו, א ואילך.

(16) ויקהל לו, יד. ועד"ז בפ"י הרא"ש (הדר זקנים) שם.

(17) להעיר מפרש"י תרומה שם.

(18) וקשי"ז ה"א גם לפי החזקוני ויקהל לו, ה.

(19) כמפורש בהכתוב (פקודי לט, לג ואילך) „ויביאו את המשכן אל משה את אהל גוי“, ואף שזה ה"י לפי „שלא היו יכולין להקימו כו' מחמת כובד הקרשים כו'“ (פרש"י שם), הרי את"ל שהיו משתדלים להקימו תיכף כשגמרו לעשות את הקרשים (אלא שלא היו יכולין), הרי היו מביאין את הקרשים והיריעות כו' מיד לפני שעשו את הכלים.

(*) וכוונת פרש"י שם (כפשוטו), הוא לתרץ לשון הכתוב „ואת המשכן תעשה גוי“.

אז זיי האָבן געשפּונען די נוצה את
(— מיט) במחובר²⁷ צו די עינים²⁸.

(27) ודוחק לומר דזה שנאמר בכתוב בפ' הוא מפני שהמלאכה דטוויית שערות עינים בכלל היא קשה יותר מטוויית צמר כבשים וצריכה לאומנות וחכמה יתירה — „לפי שהשערות של עינים דקין ביותר וקשין (מדרש הגדול כאן. פי ר"א בן הרמב"ם. רלביג ומנחה בלולה כאן. וכן משמע בראב"ע פסוק כג). ובפרט שלפרשי היו היריעות מנוצה של עינים (פרשי תרומה כה. ד. כו, ז) שאינם קשים כשערות עינים (כמיש בתוס' הנ"ל הערה 4): משא"כ במדרש הגדול, פי ה"ר א"ב בן הרמב"ם והראב"ע (שבהערה 4) מדייקים שערות העינים (אבל ראה רלביג ר"ש תרומה).

(28) המבואר בפנים (שנשארו ע"ג העינים והביאום כמיש טוויים ע"ג העינים), או שנאמר שהביאו למלאכת המשכן רק חוטין טוויין אלא שהטווי הי' ע"ג העינים תלוי לכאורה ב"י הפי שבטו את העינים (ובכלל בגדר טווי ע"ג בהמה): (א) בשעת הטווי ושירת הנוצה (או השערה) נתלשו מאליהם (עץ הדעת טוב — להרחיץ — פרשתנו (קטו, ב), כפשוטו לשון הגמ' (שבת עד, ב) „הטויה צמר שעל גבי בהמה בשבת חייב שלש חטאות אחת משום גזוז כ"י מנפץ כ"י טויה רב כהנא אמר אין דרך גזיוה בכך כ"י ואין דרך טווי בכך (כל הג' מלאכות בב"א). וכדמוכח גם ב"ר' ורא"ש שבת שם. וכן משמע במצוד (להרדכי) מצוה תב. (ב) גם לאחר הטווי נשארו ע"ג העינים (טוויים) ע"ג העינים, והגזיוה הוה רק אח"כ, כדמשמע מהמפרשים (תפארת יונתן — לר"י אייבשיץ — כאן, ועוד) שמבארים הטעם שטווי ע"ג העינים כיון שכמה מהם היו בודאי נדות ולא הי' עת להטויה לכן טווי מע"ג העינים במחובר לבעל חי ואינו מקבל טומאה. וכן הוא בגמ' (בחי' וביאורים מלקטים לרמב"ם ה"ל

דעם, אז דער אופן פון שפינען איז אן „אומנות יתירה (וכיר'ב) ובכלל — ווי קען רש"י אנהויבן מיט די ווערטער „היא היתה אומנות יתירה איידער מזוייס וועגן וואס עס רעדט זיך דא, און ערשט דערנאך זאגן דעם פירוש הכתוב — „שמעל גבי העינים טוויין אותן?"

(ב) פארוואס נוצט רש"י דעם לשון „אומנות יתירה" — און ניט „(היא היתה) חכמה יתירה", וואס דאס איז לשון הכתוב: „וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה?" ובפרט אז אין גמרא²⁹, וואס איז (בפשוט) דער מקור פון דעם פרשי³¹, שטייט טאקע „חכמה יתירה"²².

ד. דער ביאור בזה:

וויבאלד אז מען טיילט אויס באַ-
זונדער (אין אַ פסוק בפ'ע) „טווי את העינים", און מען איז עס ניט כולל אין דעם פריערדיקן פסוק צוזאמען מיט „וכל אשה חכמת לב בידי טווי ויביאו מטווה את התכלית ואת הארגמן גו" (ווי זיי שטייען טאקע צוזאמען ערשט באַ דער הבאה³², און באַ דעם ציווי אויף דער תרומה³³), ובפרט אז דער פסוק חזר'ט איבער נאָכאָמאַל „וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טווי"³⁴, איז מובן מעצמו אז דער „טווי (את העינים)" איז אנדערש פון דעם טווי אין דעם פסוק שלפניו (און וויבאלד אז ס'איז ניט שייך קיין טווי אין די עינים), מיינט³⁵ עס

(20) שבת עד, ב.

(21) כמיש במפרשים — ס' הזכרנו, ועוד.

(22) ובגמרא שם (צט, א) „גדולה חכמה. ובפרשי שם ד"ה נשא לבן, יתירות חכמה משמע."

(23) לה, כג.

(24) לה, ו. וכן בציווי ה' (תרומה כה, ד).

(25) ראה יריעות שלמה (למהרש"ל) ורע"ב ע"ה. אבל לכאורה מזה לכך לא היינו יודעים שהי' מעל גבי העינים. וראה פרשי שבת שבהערה 22.

(26) ראה פרשי שבת עד, ב) ד"ה שטוי. קרא קדריש טווי את העינים בגופן של עינים משמע."

(*) וכן מוכח ברמב"ם הלכות שבת פ"ט ה"ז (ובפרט שמשנה וכותב „הטויה את הצמר מן החי") ובמג"א ס' שמ סק"י (וראה יד אפרים שם).

(**) ואולי י"ל כוונתו דעיקר ההקפדה הוא דהנדות לא יעשו מלאכה לצורך המשכן, ולכן טווה מעל העינים במחובר, אבל זה שלאח"י נלשנו ונגנו בהחוטין לית לן בה. שו"ר ע"י. לא נאמרה פ' טמאים (גטין ט, א) ורק הרחקה (שזוהו גם מפי „נידה") הייתה. וראה ויצא (לא, לה וברמב"ן וכו' שם). וצ"ע.

בשעת הנתינה אין גדר פון א דבר חי.
ה. עס איז מובן פארוואס בלויז ביי
די יריעות עזים איז געווען „טו את
העזים“, און מען געפינט דאס ניט ביי די
יריעות פון תכלת וארגמן כו':

די חוטי הצמר פון די כבשים האט
מען געדארפט ברענגען אלס (— נאך
דעם ווי זיי זיינען געווען געפארבט)
תכלת³¹ (געפארבט מיטן דם חלזון —
בלוי) און ארגמן (פורפול) כו' — וואס
דאס (פארבן) איז ניט מעגלעך בעת די
חוטי צמר זיינען מחובר צו די כבשים
— קומט אויס, אז די הבאה פון די
תכלת וארגמן כו' קען ניט זיין באלד
נאך זייער טווי מעל גבי הכבשים³²,
ופשיטא ניט ווי זיי זיינען נאך על גבי
הכבשים³³,

דעריבער איז די טווי' ניט געווען על
גבי הכבשים, ווייל די הבאת תרומה לה'
קען סייווי ניט זיין אין דעם אופן
(משובח) ווי זי איז מחובר (אדער עכ"פ
בסמיכות לזה) צו חי.

וא"ו. אויף דעם וואס ס'איז מובן
מעצמו פון פסוק, כנ"ל, באווארנט רש"י:
„היא היתה אומנות יתירה כו'": דאס
וואס די נשים „טו את העזים“, איז
געווען ניט בלויז מצד „נשא לבן אותנה
בחכמה“ (כולל אויך —) צו פארשטיין,
אז דורך אזא אופן של טווי' וועט עס זיין
א חשוב'ערע נתינה ותרומה פאר דעם
משכן, נאר אויך דערפאר וואס אין דעם
איז געווען א בעסערקייט אין אויסאר-

— און דער טעם דערפון פארשטייט
אויך א בן חמש: וויבאלד אז דאס וואס
אידן האבן מנדב געווען און געבראכט
פארן משכן איז געווען תרומת ה' — ווי
א נדבה והקרבה לה' — איז כשם ווי אין
קרבות זיינען דא פארשידענע סוגים: א
קרבן פון מין החי און פון מין הצומח
(ווי מען געפינט בפרשת בראשית²⁹, ביי
קרבן קין און קרבן הבל) און א קרבן פון
א בעל חי איז מער חשוב ווי א קרבן פון
א צומח³⁰ —

עד"ו אויך בנדו"ד: ווען מ'קען שפינען
חוטי הנוצה ווען זיי זיינען נאך מחובר
צו די עזים (מין החי), איז דאס א חשוב'—
ערע תרומה ווי א מטווה פונעם נוצה
וואס איז אפגעשניטן פון די עזים. חוטין
וועלכע זיינען נאך מחובר צום בעל חי
(עזים), וואססען זיי, זיי האבן א שייכות
צום מין החי, זיי זיינען יונק פון גוף
החי. משא"כ די חוטין נאך דעם ווי זיי
זיינען אפגעשניטן פון גוף החי.

— ובפרט אייב מ'וועט לערנען בפש-
טות, אז מ'האט געבראכט די חוטין ווי
זיי זיינען נאך געווען על גבי העזים³⁰,
איז פשוט דער עילוי שבוה, זייענדיק

שבת פ"ט ה"ז***. וכן משמע באגלי טל מלאכת גזוז
אות ו' בהגהה.

ולאורה תלוי ב' הג' ברש"י כאן (הובאו בהערה
2): להגירסא לפנינו „שמעל גבי העזים“ משמע
שנתלשו ע"י הטווי' [ועד"ז הוא לכמה ג' בשים שם
(הובאו בדק"ס שם). וכו' ברי"ח ורא"ש שם] משא"כ
להגירסא „שעל גבי העזים“.

(29) ד, ג ואילך.

(30) אף שהחסרון בקרבן קין רק זה שהביא
מן הגרוע (וראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 20 ואילך)
— הוא מפני שהי' „עובד אדמה“ ולא הי' לו צאן.
(30*) להעיר גם מחתים עזות תרומה (כה, ד)
ד"ה שש עדים. — ודלא כמ"ש במלאכת הקודש על
פרש"י תרומה שם.

*** בגר"א מפרש כן ברמב"ם שם. אבל לכאורה
לא משמע כן ברמב"ם. כנ"ל בשוה"ג הא'.

(31) כציווי ה' למשה (תרומה כה, ג-ד) וזאת
התרומה אשר תקחו מאתם גר' ותכלת (צמר צבוע
בדם חלזון כו') וארגמן (צמר צבוע ממין צבע כו'),
ולא שיקחו מאתם צמר בפ"ע והצבע בפ"ע.

(32) וראה משכיל לדוד כאן.

(33) כי אף אם יצבעו שלא כדרכו כלל, וכל
שערה ושערה בפ"ע, הרי עד לגיוות הצמר יצמחו
יותר, ויחסר בהתוספת צבע התכלת והארגמן.

בעטונג³⁵ — אומנות³⁶ יתירה: די עצם טווי וואס על גבי העזים קומט ארויס בעסער³⁷ אויסגעארבעט ווי די טווי מיט די נוצה וואס איז שוין אפגעשניטן פון די עזים. ווארום בשעת די שערות זיינען מחובר און יונק פון דער בהמה האבן זיי אין זיך א לחלוחית און א ווייכקייט³⁸, וואס דאס איז א מעלה אין דער אומנות הטווי.

ז. ע"פ הנ"ל ווערט אויך פאר-שטאנדיק פארוואס מען האט געמאכט די יריעות פריער ווי די קרשים, כאטש אז דער „מנהג עולם" איז צו מאכן די ווענט פריער — ומצד ביידע ענינים הנ"ל: מצד חביבות וזריזות הנשים האבן זיי גלייך געמאכט די טווי³⁹ און עס גע-בראכט צו די עושי המלאכה (היריעות) ווי זיי זיינען על גבי העזים, האט מען ניט געקענט אפלייגן די גזיזה (און מאכן היריעות) ביז מזוועט מאכן די אדנים און קרשים — ווייל אינצווישן וועלן די שערות וואקסען יעדערע פאר זיך און טוי צוזאמען.

אויך י"ל ע"ד ההלכה — אז דאס איז צער בעלי חיים (זייענדיק ניט לגמרי פריי — דורך דער טווי)³⁸, האט מען

דערפאר צום אלעם ערשטן גוזז געווען די חוטי הנוצה פון די עזים.

און היות אז דאס שפינען ע"ג העזים איז אויך אן „אומנות יתירה" — די טווי איז א בעסערע, כנ"ל, איז מובן, אז ע"ז איז אויך ביי דער מלאכת האריגה פון די יריעות עזים, אז ווען די מלאכת האריגה פון די חוטי עזים איז בקירוב זמן צו זייער זיין מחובר צו די עזים³⁹, איז אויך דער עצם וועבן אין א בעסערן אופן, מיט א יתרון אין דער אומנות. און דער-פאר האט מען תיכף נאכן אפשיידן די חוטים מעל גבי העזים דערפון אורג געווען יריעות⁴⁰.

ח. פון די ענינים מופלאים ע"ד ההלכה וואס מ'נעמט ארויס פון דעם פרש"י⁴¹:

39 אפילו את"ל שהביאו רק הנוצות של העזים טוויים לא העזים עצמן.

40 ומתחלה עשו את יריעות דשש משור תכלת גוי כיון שביריעות עזים הודגש שהם „לאהל על המשכן" — היריעות שש גוי.

לכאורה י"ל, שמכיון שהיו כריכ חכמי לב, חלקו המלאכה ובבת אחת עשו יריעות המשכן ויריעות העזים. אבל לפיזו הרי יכלו לעשות כן גם בנוגע להקרשים וכי, ובפרט שזהו אומנות אחרת לגמרי (ראה פרשי תשא שם) וא"כ פשיטא שנעשו ע"י חכמי לב (אומנים) אחרים.

ולהעיר דפי בעלי התוס' „ראשונה לכל מלאכת המשכן וכן פי' הראשש שהובא לעיל ס"ב, הוא עה"פ ויעש יריעות עזים, ולא על יריעות התחתונות שנאמר בהכתובים שפ"ז (לו, ח ואילך). וי"ל בפשטות, כי יריעות התחתונים היה המשכן וכמש"נ ועשת את המשכן עשר יריעות — ראה לעיל הערה 13.

41 עוד ענין בהלכה שאפ"ל בפרשי: ע"פ הנ"ל ר"ס ו', פרשי בא לפרש שזה שהנשים טוו את העזים לא הי' (רק) נחשבת שיהי' נחשבת תרומה חשובה יותר (צומת שבחי'), כ"א גם שנוגע לטיב המלאכה, י"ל דרשי לשיטתי' בהגדר דכל חלב לה' (כפי שנתבאר בלקריש ח"א ע' 131) שלא הקפידה התורה על שעת התכונה (שהי' אז חלב לה') — מן המובחר — המחובר, כ"א כשתבוא עיני עדיפות בהדבר בעת הנחינה, עיי"ש.

34 אף שכמובן קאי גם על העשי' שהיא באומנות יתירה.

35 אבל י"ל דההדגשה ברשי' היא לפרש, דכל הנשים אשר נשא לבן אותה גוי טוו את העזים, לא הי' הנשיאות לב „להביא לכל המלאכה" (לה, כט) „מלאכת ההבאה" (פרשי לו, ז) כ"א שהייתה „אומנות" וחלק ממלאכת ועבודת המשכן (וראה פרשי תשא לא, ה).

36 ראה ספורנו עה"פ.
37 עכ"פ פחות קשין (ראה הערה 27) מכארי הגזיזה.

38 ואף את"ל דהטווי עצמה ע"ג העזים גורמת צער — מובן שאין בזה איסור כיון שנעשה לצורך כ"י (ראה שריע אדה"ז חלק ח"מ הל' עוברי דרכים וצער בע"ח סוסי').

מצוה פון בניית המשכן והמקדש איז עס א מ"ע שהז"ג און נשים זיינען פטורות; אבער דער צווייטער ענין וחיוב, אז מ'דארף אויפבויען א מקדש אויף צו מקריב זיין דאָרט קרבנות, אין דעם זיין נען אויך נשים מחויבות, וויבאלד אז אויך זיי האָבן אויף זיך דעם חיוב פון הקרבת קרבנות.

און דעריבער: די חלקים און פרטים אין מקדש, וועלכע זיינען מעכב די הקרבת הקרבנות, זיינען אויך נשים מחויבות אין זייער בני' ועשי'; משא"כ די חלקי וכלי המקדש וואָס זיינען נישט מעכב (אין דער הקרבת הקרבנות), און זייער עשי' איז נאָר צוליב דער מ"ע פון בניית המקדש — פון דער עשי' זיינען נשים פטורות — ובמילא אויך אסור.

ט. ובעניננו: בנוגע די יריעות זאגט די גמרא⁴², אז דאָס וואָס עס שטייט אין פסוק⁴³, "ויפרוש את האהל על המשכן", ווערט דערמיט געמיינט די יריעות התחתונות (פון שש תכלת וארגמן ותולעת שני), ד.ה. אז מיט די יריעות התחתונות האָט שוין דער משכן א דין פון אַן אהל און מ'קען דאָרטן מקריב זיין קרבנות. קומט במילא אויס, אַז די יריעות שלמעלה מהן, די יריעות עזים, זיינען נישט מעכב צו מקריב זיין קרבנות אין משכן (און דער משכן איז כשר אויך ווען "קיפל הרוח" את יריעות העזים).

ועפ"ז איז מובן דער טעם החילוק אין די לשונות הכתוב, וואָס בנוגע די יריעות התחתונות שטייט, "וכל אשה חכמת לב ביד" טוו ויביאו מטווה את התכלת ואת הארגמן גו", ווייל די יריעות זיינען מוכרח צוליב כשרות

עס איז ידוע⁴² די שאלה — וויבאלד אַז אין בנין את המקדש בלילה⁴³ (ועד"ז דעם "משכן דאקרי מקדש"⁴⁴), ד.ה. אַז בנין המקדש איז א מ"ע שהזמן גרמא, און נשים זיינען פטורות פון מ"ע שהזמן גרמא, היינט ווי האָבן נשים געמעגט שפינען דעם צמר פאַר דעם (בנין ה)משכן [לדעת ר"ת⁴⁵], אַז אַן אשה קען נישט צוגרייטן און טאָן דעם הכשר פון אַזאַ מצוה אויף וועלכער זי איז נישט מצווה, וואָס דערפאַר איז "אין אשה אוגדת לולב ועושה ציצית כיון דלא איפקדא"?]

איז מבאר דער ראָגאטשאַווער⁴⁶, אַז אין מצות בניית מקדש זיינען דאָ צוויי פרטים: א) דער עצם בויען אַ מקדש איז א מ"ע, ב) דאָס וואָס עס דארף אויפגע-בויט ווערן אַ מקדש אויף צו מקריב זיין קרבנות.

און אין דעם איז דער חילוק בנוגע להנ"ל, צי נשים זיינען מחויבות אדער פטורות פון בניית המקדש: מצד דער

(42) צפערין דלקמן בפנים. וראה גם שו"ת בית יצחק אורח סי' ג אות ה' ואילך. הר המור"י להרמב"ם הלכות בית הבחירה פ"א הי"ב סק"ח. כלי חמדה סי' טשא. ועוד. ועי' המבואר לקמן בפנים יש לעורר ולהעיר בכמה מהגיל. ואכ"מ.
(43) שבועות טו, ב. רמב"ם הלכות בית הבחירה שם.

(44) עירובין בתחלתה.

(45) תודיה כל גיטין מה, ב.

ע"פ דעת הט"ז ואדה"ז אורח ר"ס יד, גם לדעת ר"ת כשרה הטויה והשוזרה בנשים, ולפי"ז מובן זה שהנשים טוו למשכן, אבל לפמשי"כ בנתיב חיים לשריע שם, וראה גם פרמ"ג (משב"ז) שם לר"ת גם הטויה אסורה ע"י נשים (ראה שו"ת בית יצחק שם). ואולי לכן הוסיף בצפערין שם הציון. מוספות מנחות דף מב, ע"ב, דמשם מובן דגם הטויה הוי בכלל עשייתו, ובעינין לשמה. ועצ"ע.

(46) צ"פ הפלאה בהשמטות נד, א. נעתק בצפערין עה"ת פרשתנו ע"פ. וראה גם צפערין מהד"ת ג, ג. ע' 164 (נעתק בכללים בערכו).

אומנות יתירה", אז זייער טווי, מעל גבי העזים" איז געווען ניט בלויז א חכמה, נאר אויך א מלאכה; דאס איז דער חידוש אין „אומנות", אז דאס איז א מלאכה בגוף הדבר.

ועפ"ז איז ניט מוכרח זאגן (ווי מפרשים⁵³ לערנען) אז רש"י נעמט דא אן ווי די דיעה אין גמרא⁵⁴ אז „הטווה צמר שעל גבי בהמה" איז פטור, ווייל „אין דרך טווי בכך", און אז דאס וואס אין דעם משכן איז געווען דער אופן פון „טוו בעזים", איז ווייל „חכמה יתירה שאני" — נאר זיין פירוש קען מתאים זיין לויט דער ערשטער דיעה, אז ער איז חייב, ווייל דאס איז א גדר פון מלאכה.

ואדרבה: וויבאלד אז אלע מלאכות לערנט מען אפ פון משכנ⁵⁵, י"ל אז לפרש"י (אז דאס איז „אומנות") איז דאס גופא דער מקור אויף דער דיעה⁵⁶:

וויבאלד אז טווי על גבי בהמה איז געווען צווישן די פעולות וואס זיינען געטאן געווארן אין משכן, איז דאס א הוכחה אז דאס איז אן „אומנות" און מלאכה, ובמילא איז מען דערויף חייב א חטאת.

יא. מיינה של תורה פון פרש"י און די הוראה דערפון אין עבודת ה':

לכאורה איז ניט פארשטאנדיק, צוליב וואס דערציילט די תורה אז „וכל הנשים

המשכן (אויף צו ברענגען קרבנות), דעריבער קענען אויך נשים טאן די מלאכה פון שפינען די יריעות (זיך משתתף זיין אין מלאכת המשכן); משא"כ בא די יריעות עזים, וואס די יריעות זיינען ניט קיין עיכוב אין די קרבנות, כנ"ל, ובמילא זיינען נשים פטורות (ואסורות) בעשייתן — דער-פאר שטייט דער לשון „טוו את העזים", אז זייער טווי האט געדארפט זיין באופן „דהוי חכמה יתירה ולא מלאכה"⁵⁷, ווי די גמרא זאגט אין שבת⁵⁸.

י"ד. ע"פ הנ"ל בפירוש רש"י — אין דעם דיוק לשון „אומנות יתירה" — י"ל אז רש"י בפירושו עה"ת גייט בזה לשיטתו — דרך הפשט:

אויפן פסוק „ויפרוש את האהל על המשכן" טייטשט רש"י „הן יריעות העזים" (וכפשטות הכתוב אין פ' תרומה⁵⁹), „ועשית יריעות עזים לאהל על המשכן". לפי"ז קומט אויס, אז לדעת רש"י (ובפשש"מ) האבן (אויך) די יריעות עזים דעם גדר פון „אהל"⁶⁰ וואס איז נוגע און מעכב צו הקרבת הקרבנות אין משכן.

עפ"ז איז מובן אז אויך די יריעות עזים האבן געקענט געמאכט ווערן ע"י הנשים; דעריבער איז רש"י מדייק (ומשנה, כנ"ל) צו זאגן „היא היתה

(49) כ"כ בצפ"ע שם. ולכאורה מפרש דלא כפרש"י ומאירי ולא כפי' התוס' שבת שם עד, ב.

(50) עד, ב.

(51) כו, ז. וראה תוס' שם כח, א.

(52) וראה פרש"י תרומה כו, יד: לאותו גג של יריעות עזים. ובפרש"י ויקהל לה, יא. את אהלו הוא אהל יריעות עזים העשוי לגג.

ודיוק תוס' שבת שם, דמשמע דהיינו יריעות התחתונות דכתיב אחר הקרשים ופרש את האהל, י"ל דלפי פרש"י (תרומה כו, א) הם בכלל המחיצות. וראה לעיל הערה 14.

(53) ס' זכרון כאן. ועוד.

(54) שבת עד, ב.

(55) שבת מט, ב. ובכ"מ.

(56) וכן משמע להגירסא בפרש"י (דפוס ב'), היא אומנות יתירה . . . טוים אותם, היינו שבעצם היא אומנות יתירה. משאיכ להגי' לפנינו, היא היתה אומנות יתירה . . . שמע"צ העזים טוו אותן — י"ל, שבדורות שלאח"ז הוה שלא כדרכו. ראה פרש"י ותוס' שבת עד, ב. וראה אגלי טל שם. ואכ"מ.

אשר נשא לבן אותנה בחכמה טוּו את העזים? ס'איז דאך מאי דהוה הוה — די יריעות עזים זיינען דאך געווען נוגע נאָר אין משכן, אָבער ניט אין מקדש (כלל המקדש דלעתיד, ובפרט שהוא „בנוי ומשוכלל“ און „יגלה ויבוא משמים“⁵⁷).

ועד? דאָרף מען פאַרשטיין בנוגע דעם צווייטן ענין — עשיית היריעות פאַר די עשיית הקרשים היפך „מנהג עולם“ — וואָס איז דאָס נוגע לדורות?

נאָר פון דעם נעמט מען אַרויס צוויי הוראות כלליות אין דער עבודה פון „משכן ומקדש“ וואָס יעדער איד דאָרף אויפמאַכן אין וועלט בכל הזמנים והמקומות (וכדו"ל⁵⁸ „בתוכו לא נאמר אלא בתוכם“ — בתוך כאו"א מישראל).

די ערשטע הוראה האָט מען פון די נשים וואָס „נשא לבן אותנה בחכמה“, אַז בשעת דער אויבערשטער האָט געגעבן אַ אידן אַ חוש וכשרון מיוחד, דאָרף ער וויסן אַז דאָס איז ניט צוליב אים אַליין, נאָר ער דאָרף עס אויסנוצן אין זיין עבודה צו מאַכן פון וועלט אַ משכן, אַ דירה לו יתברך —

פונקט ווי עס איז געווען ביי די נשים אין זמן פון בנין המשכן, אַז האַבנדיק אַ כשרון מיוחד, וואָס אַנדערע האָבן עס ניט געהאַט, האָבן זיי פאַרשטאַנען, אַז אַט דער כשרון וואָס דער אויבער-שטער האָט זיי געגעבן דאָרף פון זיי אויסגענוצט ווערן אויף בויען אַ משכן וואָס דאָרטן וועט זיין השראת השכינה — ושכנתי בתוכם.

און דעריבער, כאָטש זיי זיינען ניט נצטווה געוואָרן צו מאַכן די טווי' מיט אַ „אומנות יתירה“, דערציילט די תורה אַז זיי זיינען אַליין נתעורר געוואָרן צו טאָן די „אומנות יתירה“ צוליב דעם משכן ה' — און דערמיט גיט תורה אַ הוראה לדורות.

און כשם ווי דאָס איז בנוגע כשרונות מיוחדים וכי"ב, אַז אַ איד דאָרף זיי אַריינטאָן אין דער עבודה צו מאַכן די וועלט פאַר אַ דירה לו ית', עד"ז איז עס אין אַנדערע ענינים וואָס דער אוי-בערשטער גיט אַ אידן — ווי לדוגמא, בשעת דער אויבערשטער גיט אים אַ פאַרדינסט וואָס איז מער ווי געווען-לער, זאָל ער וויסן, אַז ער דאָרף מוסיף זיין אין נתינת הצדקה, תרומה לה' (וכידוע⁵⁹ „אַז דעם אַלטען רבינס אַ חסיד האָט געהאַט אַ גוטע פרנסה וואָך איז ער געווען זיכער, אַז קומענדיק אַ היים וועט ער טרעפּען דעם רבינס אַ צדקה התעוררות בריעף אַדער דעם רבינס אַ משולח וואָס קלייבט אויף צרכי החזקת בני ארץ ישראל“).

יב. די צווייטע הוראה — אויף וויפל מען מוז זיין זהיר ניט צו פאַרשאַפּן קיין צער אַ צווייטן מענטשן: מה-דאָך אַז צוליב צער בעיח (און ניט קיין צער ממש, נאָר בלויז אַן אומבאַקוועמ-לעכקייט וכי"ב) איז מען משנה „מנהג עולם“ און דער אויבערשטער הייסט מאַכן די יריעות פאַר (לפני) די קרשי המשכן —

עאכו"כ ווען עס רעדט זיך וועגן אַ

(59) כי נצטוו רק „קחו מאתכם תרומה“ (ויקהל לה, ה). ולהעיר מריבטא קידושין לו, א ד"ה ואיכא גם כהנוגע לתרומה ד,התם נשים מעצמן הביאו ולא נצטוו בכך.
(60) ספר השיחות תשי"ג ע' 9.

(57) פרשי (ותוסי) סוכה מא, סע"א. ר"ה ל, סע"א. ועוד.
(58) ר"ח (שער האהבה פ"ו קרוב תתלתו). שליה (שער האותיות אות ל. ועוד). ובכ"מ.

זאגט אז אזוי זאל מען זיך פירן⁶⁰ אין ביתו של הקב"ה — אעפ"כ ווען עס קומט צו א מצב של צער פון א אידן, טוט מען ניט ווי ס'איז דער „מנהג עולם“⁶¹, און די ערשטע זאך דארף מען באווארענען דעם „וכסיתו“, אים אנטאן מיט מצות, און ערשט דערנאך — כהמשך הכתוב לאחר זה — טוט ער דאס וואס עס איז אים נוגע („ומבשרך לא תתעלם“⁶²).

ועד"ז (און נאך פאר דעם) בנוגע ללימוד התורה, ווי עס שטייט אין התחלת הכתוב⁶³ „הלא פרוס לרעב לחמך“ — „אין רעב אלא הרעב מן דית ואין לחם אלא דית“⁶⁴, אז ער טוט דאס פריער פאר „ומבשרך לא תתעלם“,

און דעמאלט איז מען זוכה אז אויך ביי אים ווערט „לא רעב לחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה'“⁶⁵ — פון משיח צדקנו, אין דעם ביהמ"ק הנצחי, וואס וועט געבויט ווערן דורך דעם וואס בזמן הגלות וועט יעדער איינער אויסנוצן די כשרונות וחושבים וואס דער אויבערשטער האט אים גע-געבן — אויף צו מאכן פון וועלט א משכן ומקדש לו ית'.

(משיחות ש"פ ויקהל תשל"ו,
מוצאי ש"ק פ' ויקהל-פקודי תשל"ט)

צער פון א בן אדם, ובפרט בנוגע א אידן, וואס „אתם קרויים אדם“⁶⁶; ובפרט — בשעת מען זעט ווי א איד געפינט זיך אין א מעמד ומצב פון „ערום“⁶⁷ מן המצות, ווי עס שטייט אין תדבא"ר⁶⁸ „אין לך ערום בישראל אלא מי שאין בו תורה ומצות“ — קען מען טראכטן: ער דארף טאקע מקיים זיין דעם ציווי „וכסיתו“⁶⁹, „איהם אנטאן ציצית און תפילין“⁷⁰, אבער אין דעם דארף זיין א סדר, פריער דארף ער אליין דאוונען, און „מבית הכנסת לבית המדרש“⁷¹ — לערנען תורה, און עסן פת שחרית⁷², און דערנאך „הנהג בהן מנהג דרך ארץ“⁷³, און נאך דעם אלעם — וועט ער מקיים זיין דעם „וכסיתו“.

זאגט אויף דעם תורה, אז בשעת עס האנדלט זיך וועגן א צער פון א צווייטן אידן — און ס'איז ניטא קיין גרע-סערער צער ווי דאס וואס א איד איז א „ערום“ מן המצות, ובפרט ווען מ'זעט אז יענער ווייס גאר ניט אז ער איז א „ערום“ — איז מען מהפך דעם סדר הרגיל, דעם „מנהג עולם“ — און אפילו ווען דאס איז א מנהג ניט בלויז פון „עולם“ מל' העלם והסתר⁷⁴, נאר אזא וואס דער אויבערשטער האט אנגע-

(61) יבמות סא, רע"א.

(62) ישע"י נח, ז.

(63) פכ"ז.

(64) שיחת פורים תרצ"א (לקריד ח"ד תשכט, א).

וראה לעיל ע' 121.

(65) ברכות סד, א. ש"ע (ואדה"ז) או"ח סקנ"ה.

(66) ש"ע אדה"ז שם.

(67) ברכות לה, ב. וראה ש"ע אדה"ז שם וס"י קנו.

(68) לקרית שלח לו, ד. ובכ"מ.

(69) להעיר (מטושיע או"ח סשט"ו) שסדר בנין הוא מלמטה למעלה ודפנות ואח"כ גג, אף שדפנות שלמות גבם משלשלין אותן מלמעלמ"ט (סוכה טו, סע"א) — ועפ"ז יש לתקן בר"ד שיחת נצו"י, תשל"ט.

(70) להעיר מהסיפור ע"ד הציצ בענין גמ"ח (סה"מ ה'תשי"א ע' קנב. וראה לקיש ח"ו ע' 340 ואילך).

(71) תנא דבא"ר שם.

(72) עמוס ח, יא. הובא בתדא"ר שם.

פקודי

המשכן⁶, און דערנאך ווערט דער-
ציילט⁷ וברטיות ווי די חכמי לב האבן
געמאכט דעם משכן — די יריעות וכו'
און אלע כלי המשכן און (בפרשתנו⁸) די
בגדי כהונה.

וואס, לכאורה, וואלט דאך מספיק גע-
ווען ווען די תורה זאגט בקיצור אז משה
האט איבערגעגעבן צו אידן דעם גאנצן
ציווי פון אויבערשטן אויף נדבת ועשיית
המשכן (וואס זייערע פרטים זיינען דא
אויספירליך אינעם ציווי פון דעם אויב-
ערשטן צו משה'ן כפ' תרומה תצוה
תשא⁹) און דערנאך זאל שטיין „ויעשו
בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה“,
אדער נאכמער בקיצור — נאכ'ן דער-
ציילען ציווי הקב"ה למשה זאל שטיין
„ויעשו בני ככל אשר ציווה ה' את
משה“ — ווי מען געפינט עס בכ"כ
מקומות בתורה, און ווי מען געפינט עס
אין די סדרות גופא. צו וואס דארפן די
אלע פרטים נאכאמאל אויסגערעכנט
ווערן סיי ביים איבערגעבן דעם ציווי צו
די אידן, און סיי ביים אויספירן דעם
ציווי בפועל¹⁰?

א. שוין גערעדט פיל מאל, אז רש"י
בפירושו עה"ת שטעלט זיך אָפּ (און איז
מפרש) יעדער ענין אין וועלכן עס
פעלט ביאור בפשוטו של מקרא [און
ווען רש"י האָט ניט קיין הסברה אויף אַן
ענין אין פשט"מ, שרייבט ער „איני
יודע“, או כ"ר ב']:

ולכן, בשעת ס'איז פאראן אַן ענין
וואָס זעט אויס שווער אין פשט
הכתובים און רש"י באַוואַרנט עס ניט,
מוז מען זאָגן איינס פון די צוויי —
אָדער אז ע"פ פשט"מ איז דאָס מלכת-
חילה קיין קושיא ניט, אָדער אז דאָס איז
מוסבר ע"פ פרש"י שלפניו.

אין די איצטיקע סדרות איז דאָ אַן
ענין וואָס איז ניט מובן ע"פ פשט"מ און
רש"י שטעלט זיך ניט אויף דעם
בפירושו — און דאָס איז:

אין פרשת ויקהל¹ דערציילט די תורה
ווי משה רבינו האָט איבערגעגעבן צו
אידן דעם אויבערשטנס ציווי אויף
תרומת המשכן און מיט אַלע פרטים:
„קחו מאתכם תרומה גו'“ בריינגען זהב
וכסף גו' פאַר מלאכת המשכן, און דער-
נאָך דעם ציווי² אויף עשיית המשכן
וכליו און אויך — לכל פּרטיהם:

נאָכדעם דערציילט די תורה³ ווי אידן
האָבן געבראַכט די נדבה פאַר מלאכת

(6) ולאח"ז (שם, ל ואילך): ראו קרא ה' בשם גר.

(7) לו, ח ואילך.

(8) לט, ב ואילך.

(9) ועל הסדר: הצייו ויקחו גו' תרומה — ר"פ
תרומה: הצייו על עשיית המשכן וכליו — שם כה,
ח ואילך (מזבח הקטורת — סוף תצוה; כיוור, שמן
המשחה וקטורת — תשא); הצייו על עשיית בגדי
כהונה — תצוה כה, ב ואילך: ראה קראתי בשם גר
— תשא לא, ב ואילך; ועשו את כל אשר צויתך את
אה"מ (דלעיל הערה 4) — שם, ו ואילך.

(10) לכאורה אפשר להקשות כן גם בנוגע
להצייו על שמירת שבת שבריש פ' ויקהל שנאמר
כבר הצייו למשה בכי תשא לא, יג ואילך, אבל בזה

(1) ראה עדין בלקיש ח"י ע' 13. ובהנסמן שם
הערה 1.

(2) תולדות כה, ה. ועוד בכמה מקומות — ראה
לקיש ח"ה ע' 1 הערה 2. ובכ"מ.

(3) לה, ה ואילך.

(4) שם, יוד ואילך.

(5) שם, כא ואילך.